

LOs strategi för arbete och utveckling

– Tillväxttrappa i sju steg

TILLVÄXT GÖR LIVET ENKLARE

Ekonomi brukar definieras som *att hushålla med begränsade resurser*. Behoven och önskemålen är ständigt större än vad pengarna räcker till för. På sätt och vis har privatpersoner samma problem och uppgift att lösa som finansministern, att välja vad det är som ska få kosta.

När pengarna inte räcker till ställs vi inför olika ekonomiska val. Vad är egentligen viktigast? Ska barnen få nya vantar eller ska pengarna gå till inträdet till simhallen? För finansministern kan dilemmat vara om staten ska höja ersättningsnivån i föräldraförsäkringen eller ge mer resurser till äldreomsorgen.

Valsituationerna är sällan enkla, men de måste göras i stort som i smått.

Genom att öka inkomsterna blir hushållningen lättare att sköta. Valen blir inte lika svåra. Med mer resurser underlättas livet betydligt. Därför diskuterar alla – från familjen kring middagsbordet till politikerna på partikongresserna – hur ekonomin ska växa mer och snabbare. Alla samhällsmedborgare har intresse av att ekonomin och därmed välståndet växer.

Knäckfrågor

Att tillväxt numera finns på nästan alls läppar välkomnas av fackföreningsrörelsen. LO har alltid arbetat för god och uthållig tillväxt. Det är angeläget att föra en bred diskussion om hur aktiviteten i ekonomin ska ökas.

Många av Sveriges verkligt stora knäckfrågor kräver mer tillväxt för att kunna lösas:

- Valfärdens framtida finansiering. Utvecklingen med allt fler äldre och allt färre som arbetar gör att den offentliga sektorns service och trygghetssystem hotas.
- Lägre arbetslöshet. Cirka 250 000 människor vill arbeta, men får det inte.
- Rättvisare fördelning. Klassamhället är påtagligt. Klyftorna, både de sociala och ekonomiska, har ökat.

LOs syn

Arbetarrörelsens traditionellt breda syn på tillväxtpolitiken är på sätt och vis unik. Många utgår från att *"kakan ska fördelas i efterhand när tillväxten väl har gjort den större"*. LOs utgångspunkt är den omvända. Vi tror att förutsättningarna för tillväxt blir starkare om alla människor redan från början bidrar. Ett samhälle som stänger ute grupper av människor från arbete och utbildning är sämre rustat än ett jämlikt samhälle.

Arbetslinjen, den produktiva rättvisan och öppenheten mot omvärlden är grundläggande. Som facklig organisation är vi inte bara beredda till förändringar, vi är snarare pådrivande i förnyelsen av näringslivet. Samförstånd och delaktighet ger betydligt bättre möjligheter än motsättningar och utanförskap.

LO har fyra långsiktiga mål för sitt arbete. Samtliga målsättningar är viktiga för tillväxten:

- Utvecklande arbeten genom att minska utslagningen i arbetslivet
- Arbete åt alla genom att minska den öppna arbetslösheten
- Ökade reallöner genom mer rättvisa samt jämställda löner och arbetsvillkor
- Rättvis fördelning genom rätt till lika uppväxtvillkor

Snävt perspektiv

Vid sidan av LO har Socialdemokraterna och Svenskt Näringsliv också placerat tillväxtfrågorna högt på dagordningen.

Det socialdemokratiska partiet genomför under hösten 2003 ett rådslag på temat "Tillväxt för trygghet och rättvisa". Den genomgående utgångspunkten är att det krävs mer resurser för att bedriva en offensiv välfärdspolitik. Resultatet från rådslandet ska behandlas av en mellankongress i april 2004.

Svenskt Näringsliv har inte oväntat en annan ingång i diskussionen. De påstår att tillväxten kan öka framför allt genom att tre "hinder" lyfts bort eller förändras: tredje sjuklöneveckan i sjukförsäkringen, skatten på förmögenhet och företagande. Perspektiven är alldeles för snäva för att kännas seriösa. För att öka tillväxten krävs att ett stort antal faktorer i samhället fungerar. Skatterna är bara en del och inte alls den viktigaste faktorn.

Använd tillväxtglasögon

Svenskt Näringsliv och andra organisationers förslag i samhällsdebatten motiveras ofta med argumentet att det skulle öka tillväxten. Men långt ifrån alla förslag har ökad tillväxt som egentligt mål. Många gånger ligger andra motiv, ofta politiska, bakom. Med andra ord är syftet då snarare att uppnå någonting som förverkligar en ideologisk idé eller gynnar en viss grupp människor.

Det finns ett effektivt sätt att kontrollera om ett förslag i verkligheten leder till ökad tillväxt. Genom att använda följande tumregel går det att relativt enkelt granska förslag som påstås öka tillväxten:

Ett lands ekonomi kan växa på två sätt: Genom att tiden som arbetas i samhället ökar och/eller genom att mer arbete utförs på samma tid, alltså ökad produktivitet.

Tillväxttrappa

I den här skriften presenterar LO sin strategi för arbete och utveckling. Strategin bygger på mer av helhetssyn än vad som brukar presenteras i tillväxtdebatten. För att förklara sambanden i ekonomin och behovet av att ha ett brett tillväxtperspektiv har LO konstruerat en modell i form av en trappa. Utgångspunkten är att det inte räcker att enbart investera i maskiner och byggnader eller satsa i god utbildning och skapa effektiva marknader för varor och tjänster. Ökad tillväxt kräver åtgärder på flera olika plan. Tillväxt är resultatet av en kedjereaktion eller en trappa där alla steg är nödvändiga och inte rangordnade för att nå målet, det vill säga att värdet av allt vi producerar ökar.

Tillväxttrappans sju steg

Stabiliseringspolitik

- Fungerande finans- och penningpolitik
- Statsfinanser med utrymme att stabilisera
- Stabil lönebildning

Omvandling

- Stark arbetsrätt
- En bra arbetslöshetsersättning
- Möjlighet till utbildning hela livet

Arbetslinjen

- Låga marginal-effekter
- Ingen utslagning ur arbetslivet
- Ingen diskriminering

Företagande

- God avkastning
- Spelregler för effektiv konkurrens
- Riskkapitalförsörjning
- En attraktiv produktionsmiljö

Ordning och reda

- Rättsstat
- Förutsebara och långsiktiga spelregler
- Stabila arbetsmarknadsrelationer

Infrastruktur

- Offentligt ansvarstagande
- Kommunikationer
- Forskning och innovationssystem

Individens resurser

- Hälsa
- Utbildning
- Kompetensutveckling
- Delaktighet

VAD ÄR TILLVÄXT?

För att kunna följa med i diskussionen om Sveriges ekonomi är två begrepp viktiga att känna till: BNP och tillväxt. I klartext betyder bruttonationalprodukten, BNP, värdet av allt som produceras i ett land under ett år. Förändringen av BNP kallas för tillväxt.

Enkel sanning bakom tillväxt

I Sverige jobbar 4,4 miljoner människor. Svenskar arbetar tillsammans cirka 6 000 miljoner arbetstimmar och skapar varje år ett värde för cirka 2 200 miljarder kronor. Enligt LOs bedömning kommer det att produceras 1,8 procent mer i år jämfört med 2002. Tillväxten är för närvarande relativt svag.

Grundläggande för att öka växtkraften i ekonomin är att det arbetas mer eller att produktionen effektiviseras. Det är den enkla sanningen. Hur får då ett land en befolkning som orkar och kan arbeta många timmar under en lång period av sina liv? Följande förhållanden är generellt viktiga för att ett land ska ges hög tillväxt och höga inkomster:

- Människors hälsa
- Hög utbildningsnivå genom gymnasie- och högskoleutbildning
- Många som föds
- Ett högt sparande och därmed förutsättningar för investeringar
- Många utländska företag som investerar
- Öppenhet genom att handla med andra länder
- Låg och stabil inflation
- Trygg politisk ledning

Vad innebär ökad produktivitet?

Ökad produktivitet betyder att varje person som arbetar hinner med att producera mer varor och tjänster per timme än förut. Hur uppnås då det? För många går associationerna direkt till att tempot måste öka i arbetslivet. Men att arbetskraften stressar mer har lite att göra med ökad produktivitet. Istället handlar det om att hela tiden bli smartare och bättre, och även välja att tillverka såna varor och tjänster som ger högt förädlingsvärde, dvs. produkter som går att sälja dyrt.

Det betyder att en frisk och välutbildad arbetskraft är en av de viktigaste förutsättningarna för produktivitetssökningar. En annan viktig förutsättning är att det hela tiden utvecklas nya produkter eller produktionsätt. Det är också viktigt att företagen hela tiden har ett tryck på sig att bli mer produktiva, att arbeta med bästa möjliga produktionsätt och att producera de varor och tjänster som ger mest tillbaka på varje satsad krona.

Vad innebär en ökning av antalet arbetade timmar?

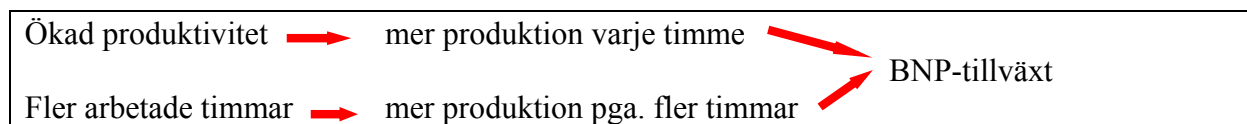
En ökning av antalet arbetade timmar kan antingen betyda att de som arbetar gör det fler timmar eller att det blir fler som arbetar. Att arbeta fler timmar kan både betyda att arbeta fler timmar per dag eller vecka. Det kan också innebära att man arbetar en längre period av sitt liv.

Sverige har internationellt sett en hög andel av befolkningen som arbetar. Principen *det går fortare om alla hjälps åt* stämmer även när det gäller antalet arbetade timmar. Under förra århundradet togs en stor del av välfärden ut i form av förkortad arbetstid. Trots att det har blivit fler som bor i Sverige har inte summan av antalet arbetade timmar ökat från 70-talet och fram till idag.

Jämfört med 1976 arbetar svenskar ungefär en timme mindre per vecka. Det betyder att det på ett år utförs 52 timmar mindre arbete per person i Sverige idag jämfört med 1976. Om man jämför med 1990 är skillnaden två timmar per vecka, alltså 104 timmar per person och år.

Det är inte troligt att löntagarna vill ha en längre veckoarbetstid i framtiden. Istället bör fler av dem som står utanför arbetsmarknaden komma i sysselsättning. Fler måste också arbeta under en längre period av sina liv.

Två vägar till tillväxt (Bild)

1. INDIVIDENS RESURSER – STEG ETT I TILLVÄXTTRAPPAN

Det är resultatet av människors arbete som skapar välstånd och tillväxt. En viktig förutsättning för tillväxt är därför en välutbildad och välmående befolkning. Sverige tjänar på att ha en utbildad befolkning av två skäl. Dels för att det gynnar uppfinningar och nya produktionssätt. Dels för att en brett utbildad befolkning kan följa med i teknikutvecklingen och utnyttja de möjligheter som uppkommer.

Sverige ligger vid en internationell jämförelse bra till när det gäller individernas resurser. Svenskar har bland den högsta läsförmågan av OECD-länderna. Svenskar ligger på fjärde plats vad gäller hälsa enligt World Health Report. Men trots att vi är relativt sett friska och välutbildade finns ett antal utmaningar som kan stärka möjligheterna till ökad tillväxt.

Regeringens utbildningspolitiska mål bör omformuleras

Regeringens mål om att 50 procent av en årskull ska gå vidare till högskolan är ett förstatiskt mål. Det fokuserar varken på hur mycket studenterna lär sig eller på effektiviteten i utbildningssystemet. Ett nytt utbildningspolitiskt mål borde istället inrikta sig på innehåll och ha ett mer långsiktigt perspektiv. Möjligheterna till livslångt lärande och kompetensutveckling i arbetslivet måste därför förbättras.

Det behövs fler barn

Storleken på befolkningen är en viktig faktor för tillväxten. Inom några år kommer de som arbetar att bli färre i förhållande till de äldre. Det betyder att Sverige behöver fler barn för att ha tillräckligt med arbetskraft i framtiden.

På kort sikt innebär höga födelsetal många barn att försörja och utbilda. Men på lång sikt (drygt 20 år) är höga födelsetal viktigt för tillväxten. Födelsetalen kan till viss del påverkas genom politiska beslut. Med ett generöst trygghetssystem för barnfamiljer blir det fler som kan tänka sig att bli föräldrar. I länder där det är nästan omöjligt att kombinera arbete och barn är födelsetalen mycket låga.

Lika uppväxtvillkor

LO har som en av sina fyra målsättningar inför nästa år att arbeta för att alla barn ska ha rätt till lika uppväxtvillkor. Om alla medborgare ges lika chans att utvecklas tas samhällets resurser bäst till vara. Utslagningen ur grundskola och gymnasiet är ett stort slöseri med framtida tillväxtresurser. Över en fjärdedel av eleverna går ut grundskolan utan fullständiga betyg. Samhället måste handskas mer varsamt med tillväxtpotentialen än så. Det behövs mer resurser för de elever som klarar sig sämst i skolan. Att talangen hos barn slösas bort på grund av brister i skolan är inte acceptabelt.

Utbygganden av högskolorna tillhör 1980 och 90-talets stora satsningar. Det har skapat ett ökat utbud av utbildad arbetskraft i alla delar av landet. Utbildningspolitikens fokusering på högskoleutbildning kan dock ha bidragit till att samhällets intresse för de yrkesinriktade gymnasieprogrammen har minskat. Trots en förlängning av yrkesprogrammen har utbildningarna utarmats under senare år när det gäller det yrkesinriktade innehållet. De ungdomar som väljer en yrkesutbildning hamnar i kläm mellan ambitionen att ge alla möjligheter till vidare studier och arbetslivets krav. Resultatet har blivit att många elever varken har tillräckliga kunskaper för att studera på högskola eller är attraktiva nog för att få jobb på arbetsmarknaden.

Hälsa

En befolkning med god hälsa är viktigt för en produktiv arbetskraft. Sveriges höga sjukskrivningstal är ett stort mänskligt problem men också ett tillväxthinder. Att arbetslivet ger människor arbetsskador, förslitningar och stress är oacceptabelt.

Det finns ett antal fler hot mot folkhälsan. Bland ungdomar handlar det om ökad fetma och bland allmänheten i stort om en kraftigt ökad alkoholkonsumtion.

- Alla ska ges förutsättningar att gå ut grund- och gymnasieskolan med fullständiga betyg
- Regeringens utbildningspolitiska mål bör omformuleras
- Yrkesutbildningarna på gymnasiet måste vara högkvalitativa, attraktiva och relevanta
- Slå vakt om folkhälsan

2. INFRASTRUKTUR – STEG TVÅ I TILLVÄXTTRAPPAN

Infrastruktur består av en rad olika saker som de flesta tar för självklara i det dagliga livet: att telefonerna fungerar, att elen kommer ur i uttagen och att det finns vägar att åka på. Infrastrukturen är viktig för tillväxten eftersom den underlättar för människor att handla med varandra. Dessutom möjliggör infrastruktur som el och telefoni effektivare produktion genom användande av maskiner. En bra infrastruktur ökar därmed produktiviteten. En icke-fungerande infrastruktur medför tillväxtproblem.

Investeringar är viktiga i både den privata och offentliga sektorn. De har dock till stor del olika mål. Offentliga investeringar sker oftast i infrastruktur som vägar och tunnelbana som är långsiktigt nödvändigt för ekonomisk tillväxt. Privata investeringar är ofta mer kortsiktiga och sker i huvudsak i maskiner och byggnader som behövs för att producera varor och tjänster.

Idag finns en trend mot att samhället lutar alltmer till privata investeringar i infrastruktur. Det blir ett problem av två skäl. Dels blir det dyrare eftersom staten vanligtvis har de förmånligaste lånevillkoren. Dels har dessa investeringar benägenhet att bli dåligt utnyttjade om de ska avgiftsfinansieras på allt för kort tid. Exempel på detta är Arlandabanan och Öresundsbron som om de vore avgiftsfria eller billigare skulle användas av betydligt fler. Dessutom riskerar det att bli för lite långsiktiga investeringar om samhället blir beroende av det privata näringslivet.

Infrastrukturen i Sverige är jämfört med de flesta andra länder god. Driftssäkerheten är hög i el- och telenät. För att nivån på infrastrukturen ska upprätthållas krävs kontinuerliga investeringar. Detta för att underhålla den befintliga infrastrukturen och för att bygga ny infrastruktur när tekniken förändras. Investeringarna i bredband de senaste åren är ett exempel på investeringar till följd av nya behov.

Investeringarna trängs undan

Storleken på investeringarna i ett samhälle är beroende av hur mycket som sparas. Genom den ökande andelen äldre i framtiden kommer sparandet att minska. När 40-talisterna går i pension och börjar konsumera sina sparade pensionspengar finns det risk för att investeringarna kommer att trängas undan. För att det ska finnas pengar till offentliga investeringar i framtiden bör överskottsmålet höjas från 2 till 2,5 procent av BNP. Det är nödvändigt för att det offentliga i framtiden ska kunna investera i nödvändig infrastruktur.

Dagens historiskt sett låga offentliga investeringarna är ett problem. Med all säkerhet påverkas den långsiktiga tillväxten negativt. Det är därför nödvändigt att höja de offentliga investeringarna.

För att tydliggöra den viktiga roll som investeringar i infrastruktur har i Sveriges ekonomiska utveckling borde staten skapa ett särskilt samhällsbyggarkonto. Detta för att förhindra att kortsiktig konsumtion eller transfereringar tränger undan långsiktiga investeringar. I ekonomisk mening är det ingen skillnad mot att ge anslag över budgeten, men de offentliga investeringarna skulle underlättas av ett särskilt konto.

- Höjt offentligt sparande för att garantera investeringar i infrastruktur även på lång sikt
- Ökade offentliga investeringar i nödvändig infrastruktur
- Ett samhällsbyggarkonto för att garantera tillräckliga investeringar

3. ORDNING OCH REDA – STEG TRE I TILLVÄXTTRAPPAN

Trygga jobb och ett sunt näringsliv är en förutsättning för tillväxt. Med ordning och reda på arbetsmarknaden menar vi att alla anställda garanteras rättvisa löner och bra anställningsvillkor. I begreppet ligger också att alla företag ska följa de lagar och spelregler som finns och att alla myndigheter ser till att reglerna efterlevs.

Positiva effekter

Ordning och reda på arbetsmarknaden har två positiva effekter på tillväxten. För det första att produktiviteten annars riskerar att bli lägre genom förekomst av lågproduktiv verksamhet. Svart verksamhet där skatt inte betalas innebär att lönekostnaderna blir lägre än när skatt betalas. Det innebär att det lönar sig att anställa arbetskraft för att utföra sysslor som skulle ha utförts av maskiner om arbetskraften kostat lika mycket som på den "vita" marknaden.

För det andra är ordning och reda positivt eftersom det ger konkurrensneutralitet mellan företag. Sverige kommer inom en snar framtid att stå inför arbetskraftsbrist. Om det inte råder ordning och reda på arbetsmarknaden kommer det vara svårt att acceptera en ökad arbetskraftsinvandring. Detta skulle i så fall leda till ett lägre antal arbetade timmar.

Den "svarta" ekonomin breder ut sig i fler och fler branscher. En av konsekvenserna blir att staten och kommunen inte får in de skattepengar som är förutsättningen för skola, vård och omsorg. De anställda blir också utsatta samt saknar försäkringsskydd samt företag som sköter sin verksamhet konkurreras ut av dem som fifflar. På sikt är alla förlorare på den "svarta" ekonomin.

Stabila spelregler

Vid utvidgningen av EU kommer trycket på den svenska arbetsmarknaden att öka. För att Sverige ska hållas ihop måste stabila spelregler skapas. Kittet på den svenska arbetsmarknaden är en vit ekonomi och kollektivavtal som garanterar lönerna.

Ordning och reda på arbetsmarknaden skapas både genom lagar och avtal. För att de fackliga organisationerna ska kunna kontrollera att avtal följs krävs att samhällets skyddsnät runt omkring fungerar.

Ett antal lagar behöver stärkas för att vi ska få en sundare företagsamhet. Lagar behöver också förändras för att stärka fackens möjligheter att kontrollera att avtal följs. Myndigheterna behöver även ökade resurser för att utöka sin kontrollfunktion mot oseriös verksamhet.

- Stärk och trygga kollektivavtalens ställning
- Bättre regler kring ansvaret vid entreprenader
- Bättre kontroll på de som får f-skattesedel
- Vid offentlig upphandling ska arbetsmiljö och sociala frågor beaktas

4. FÖRETAGANDE – STEG FYRA I TILLVÄXTTRAPPAN

Ekonomiskt välstånd skapas av produktiva löntagare som arbetar i produktiva företag. Sverige är en marknadsekonomi, vilket innebär att det privata företagandet har en nyckelroll i samhället. Avgörande för tillväxten är att företag växer. Utöver detta måste skatter och regler för företagande ständigt ses över. Det ska vara attraktivt att driva företag i Sverige för allt ifrån små lokala till stora multinationella företag. Sverige är och ska vara ett land som är öppet mot omvärlden.

Skatterna ska stå sig internationellt

Mycket av tillväxtdebatten förs kring skatter på företagande och avkastningen från företagande. Skatteuttaget ska ske på det mest rationella viset. Det innebär att olika sorters inkomster beskattas med samma skattenivå. Oavsett om man tjänat pengar på ägande av företag eller arbete ska dessa beskattas med samma skattenivå. Det är viktigt att ha ett skattesystem som står sig i en internationell miljö. Förändrade kapitalskatter kan övervägas men måste finansieras. Det finns risk att dellösningar i skattesystemet ger ett skattepolitiskt lapptäcke utan rationalitet.

Konkurrensen måste skärpas

Ett tillväxtdrivande företagande bygger på att olika företag konkurrerar med varandra. Genom att företag tävlar med varandra sker en utveckling av arbetsmetoderna. Företagen blir genom hård konkurrens bättre på att tillverka sina produkter.

Idag är konkurrensen alldeles för dålig på en rad marknader. Sverige har här en tillväxtnackdel jämfört med många andra länder. Byggnad och bostäder, livsmedel, bränsle, transporter, media, el och tele är marknader som påverkar alla medborgare så gott som dagligen. Utmärkande för dessa marknader är att konkurrensen fungerar alldeles för dåligt.

Företag med en stark position har alltid drivkrafter att försöka begränsa konkurrensen. Det behövs därför en effektivare övervakning av konkurrensen på alla marknader med ett fåtal stora aktörer. Det gäller inte minst de marknader som nyss avreglerats.

Behov av långsiktighet

För att kunna utvecklas behöver företag kapital. Tillgången är dessvärre inte lika bra för alla företag. Små och medelstora företag med bra idéer, särskilt i glesbygd, kan ha svårt att få riskkapital. För att få en effektiv fördelning av riskkapital krävs därför offentliga insatser.

De senaste årens erfarenheter visar på betydelsen av stabila kapitalmarknader. Sparandet i pensionsstiftelser leder till ett ansiktslöst ägande där cheferna får för stor

makt i förhållande till ägarna. När ägarna snabbt flyttar sitt ägande blir kapitalismen också mer hänsynslös och kortsiktig. Det leder till onödigt stora svängningar i aktiekurserna, vilket riskerar att ske på bekostnad av tillväxten. AP-fonderna är de som har störst möjlighet till långsiktiga placeringar idag. De bör därför få ett tydligare ägaransvar.

Fel att konkurrera med låga löner

Sveriges styrka som välfärdsnation har varit att förena omvandling av näringslivet tillsammans med trygghet för löntagarna. Omvandlingen stärks av höga lägstralöner som gör att alla företag måste sträva efter att öka sin produktivitet. Att konkurrera med låga löner är att gå åt fel håll och det finns tecken på att de svenska lägstralönerna är allt för låga. Vi måste inrikta vår ekonomi på att konkurrera med uppfinningar, innovationer och en hög utbildningsnivå.

- Det behövs en ständig översyn av företagandets villkor
- Konkurrensen måste förbättras
- Förbättrad kapitalförsörjning till företag med bra idéer
- AP-fonderna bör ta ett tydligare ägaransvar

5. ARBETSLINJEN – STEG FEM I TILLVÄXTTRAPPAN

Arbetslinjen, att det ska löna sig att arbeta och att samhället stödjer snabb återgång till arbete vid arbetslöshet eller sjukdom, är en grundförutsättning för välfärdsstaten. Om inte alla hjälps åt efter förmåga har vi inte råd att finansiera ett bra och tillväxtskapande trygghetssystem.

Det svåraste problemet är att lösa ekvationen med antalet arbetade timmar. Samtidigt som fler studerar allt längre, arbetar allt kortare tid och blir allt äldre, vill många dessutom minska arbetstiden.

Förbättra arbetslinjen

Sverige kan inte bara förbättra sina möjligheter till tillväxt genom mer utbildning, forskning eller konkurrens. En av huvudvägarna för att öka välståndet måste vara att förbättra arbetslinjen. Enkelt uttryckt måste antalet arbetade timmar i den svenska ekonomin öka. För att de som redan arbetar heltid inte ska behöva börja arbeta mer behöver vi fler som kommer i arbete, arbetar en längre period av sitt liv eller går upp till heltid. Så många som möjligt av den miljon människor som står utanför arbetsmarknaden (pga. arbetslöshet, sjukdom eller förtidspensionering) måste komma tillbaka i arbete.

Åtta sätt att öka antalet arbetade timmar:

1. Högre löner och minskade margineffekter
2. Minskad arbetslöshet
3. Öka kvinnornas medelarbetstid
4. Kortare studietid
5. Fler invandrare i arbete
6. Ökad reglerad invandring
7. Fler äldre i arbete
8. Fler barn (långsiktigt)

Sjukskrivningarna

Mer än hälften av LOs medlemmar lämnar sina arbeten innan de uppnår pensionsålder. Sammantaget har fler än 130 000 individer varit sjukskrivna mer än i ett år, det trots att antalet nybeviljade förtidspensioneringar ökat snabbt. Både kvinnor och arbetare är kraftigt överrepresenterade bland dem som slås ut ur arbetslivet i förtid.

En av de viktigaste faktorerna för ökad tillväxt är att fler kan delta i arbetslivet. För att detta ska bli möjligt måste det förebyggande arbetsmiljöarbetet förbättras och de som drabbas av ohälsa måste snabbare få bra rehabilitering så att dekan återgå till arbete.

Sjukskrivningar kostar dubbelt i ekonomin. Dels kostar det att en person inte arbetar och bidrar till tillväxt samt välfärd. Dels kostar det när samhället får betala sjukpenning istället för att använda pengarna till exempelvis tillväxtinvesteringar. Ur ett samhällsperspektiv är det mer effektivt att människor med låg produktivitet ges möjlighet att arbeta efter sina förutsättningar än att de inte utför något arbete alls.

Diskriminering

Utöver att det är orättvist och en kränkning mot de människor som drabbas av diskriminering så är det ineffektivt att människor inte ges möjlighet att utföra det arbete de är kapabla att utföra.

Att dessutom många invandrare tvingas att ta jobb som de är överkvalificerade för är slöseri med tillväxtresurser. För att ge alla människor möjlighet att delta i arbetslivet behövs verktyg att både stödja och kräva deltagande. En aktiv arbetsmarknadspolitik ger individen verktyg att hävda sig på arbetsmarknaden, men ställer också krav. Det måste löna sig att arbeta.

Höga margineffekter, dvs. att den som arbetar inte får behålla mycket av en inkomstökning, minskar drivkrafterna till arbete. Margineffekterna drabbar dem som har låg inkomst och svag anknytning till arbetsmarknaden hårdast. Margineffekterna har minskat under senare år bland annat på grund av maxtaxan. Det största problemet idag är antagligen inkomstprövade transfereringar som bostadsbidraget och socialbidraget.

- Obligatorisk företagshälsovård och bra rehabilitering
- Krafttag mot diskrimineringen
- Aktiv arbetsmarknadspolitik
- Det ska löna sig att arbeta, håll koll på margineffekterna

6. OMVANDLING – STEG SEX I TILLVÄXTTRAPPAN

Strukturen på arbetsmarknaden ska vara i ständig förändring. Lågproduktiva arbetsuppgifter ska slås ut i konkurrensen så att resurser frigörs till mer produktiva arbetstillfällen. Men den starka omvandlingen måste kombineras med trygghet i förändringen för att inte människor ska hamna i kläm. Om det tar allt för lång tid att hitta ett nytt arbete eller att människor till och med slås ut helt från arbetsmarknaden leder strukturomvandlingen till ett lägre antal arbetade timmar. Den positiva effekten av omvandling kan då tas ut av en negativ effekt på antalet arbetade timmar så att man i slutändan inte får någon tillväxt.

Kunskaper åldras

Det finns problem med att koncentrera individernas utbildning till de första 20 eller 25 år för att sedan arbeta ett helt yrkesliv utan påfyllnad av utbildning. Den tekniska och vetenskapliga utvecklingen gör att det vi lär oss i början av livet relativt snart blir inaktuellt. För de flesta går det att följa med hyfsat ändå, men för en del blir kunskaperna helt oanvändbara på arbetsmarknaden t.ex. då en viss slags produktion helt försvinner. Ett exempel är textilindustrin som i stort sett inte finns alls i Sverige längre. Det går inte att i förväg veta hur man ska utbilda sig för att alltid vara attraktiv på arbetsmarknaden. Det kan också vara så att den som utbildar sig till ett yrke märker att kroppen inte orkar med eller att man helt enkelt inte trivs med det yrke man valde som 16- eller 19-åring. Därför behövs det goda möjligheter att utbilda sig under hela livet.

Arbetsrätt och a-kassa

Vid stark omvandling behövs också en stark arbetsrätt. Nedskärningar i personal ska ske på objektiva grunder och inte vara ett sätt att göra sig av med de svagaste. Den som blir uppsagd på grund av arbetsbrist ska inte behöva känna sig orättvist behandlad eller att det är en signal till arbetsgivare att man är lågproduktiv arbetskraft.

En bra arbetslöshetsersättning är en av de viktigaste delarna i en trygg omvandling. Den som blir uppsagd ska inte behöva drabbas svårt ekonomiskt, utan kunna klara sig någorlunda som förut. En kortare tid av arbetslöshet ska inte behöva betyda att man måste sälja huset och bilen.

Idag har tjänstemännen en omställningsförsäkring som ger hjälp och stöd till nytt jobb för de som blir uppsagda på grund av arbetsbrist. En liknande omställningsförsäkring för hela arbetsmarknaden kan minska samhällets kostnad för omställningen. Hjälpen kan handla om stöd till vidareutbildning, hjälp att söka nytt jobb, men också om ekonomisk hjälp om man behöver flytta.

- Möjlighet till utbildning hela livet
- Stark arbetsrätt
- Bra arbetslöshetsersättning
- En omställningsförsäkring för alla

7. STABILISERINGSPOLITIK – STEG SJU I TILLVÄXTTRAPPAN

För att ekonomin ska fungera bra för företag och människor krävs stabilitet på nationell nivå. Om inflationen och tillväxten varierar kraftigt från år till år kommer den långsiktiga tillväxten också att bli låg. Stora svängningar i ekonomin skapar otrygghet och osäkerhet för framtiden. Företag vågar inte investera och människor vågar inte att ta chanser som erbjuds. Länder som präglas av instabilitet får tillväxtproblem.

Misslyckad stabiliseringspolitik gav låg tillväxt

En väl fungerande ekonomi på nationell nivå skapas av en sund långsiktig ekonomisk politik. Under slutet av 1980- och början av 1990-talet gick det till synes bra för den svenska ekonomin. Arbetslösheten 1989 var endast 1,5 procent. Problemet var att utvecklingen inte var långsiktigt hållbar. Ekonomin var överhettad. Det var huvudorsaken till den allvarliga ekonomiska kris som Sverige hamnade i början av 1990-talet. Arbetslösheten var som högst 8,2 procent år 1993.

Exemplet visar att det är avgörande för ett lands ekonomiska utveckling att det förs en sund ekonomisk politik både i hög- och lågkonjunkturer. Den ekonomiska politiken var under en stor del av 1990-talet misslyckad och förlängde lågkonjunkturen. När ekonomin snurrar för fort måste den saktas ner och när ekonomin snurrar för långsamt måste den ges fart. Exemplet visar även att det inte bara är det politiska systemet som är ansvariga för stabiliteten i samhällsekonomin. Även arbetsmarknadens parter har en nyckelroll eftersom de har makten över den viktiga lönebildningen. Om inte lönebildningen fungerar urholkas konkurrenskraften.

Överenskommelsen

I den överenskommelse som LO och socialdemokraterna slöt om politik för full sysselsättning vid ett EMU-medlemskap föreslogs ett nytt mål för budgetpolitiken. Finanspolitiken ska förebygga och motverka såväl lågkonjunktur som överhettning. Fortfarande är det eftersträvansvärt att detta mål införs.

Idag är riksbankens uppgift att skapa låg och stabil inflation, inte att stabilisera konjunkturen. Riksdagen har delegerat ett av instrumenten för att styra hastigheten på ekonomin men har kvar det övergripande ansvaret för att stabilisera ekonomin. Det måste tydliggöras att finanspolitikens mål även är att stabilisera konjunkturen.

Ett utgiftstak med större marginaler

Idag begränsas statens utgifter av utgiftstaket. Konstruktionen av utgiftstaket gör att statens utgifter slås fast flera år i förväg. LO stödjer systemet med utgiftstak. Behov finns däremot att reformera systemet för att bättre kunna stabilisera konjunkturen. Att föra en sund finanspolitik utan ekonomiska marginaler är inte möjligt. År 2004 är marginalen bara 200 miljoner kronor. Om vanliga löntagare hade samma marginaler som staten skulle en löntagare med 200 000 kronor i årsinkomst ha en buffert på 50 kronor för ett år.

Det borde alltid finnas marginaler som klarar av att finansiera a-kassan och arbetsmarknadspolitiken vid lågkonjunkturer. Statsbudgeten borde därför ha en särskild marginal, en sysselsättningsmarginal, under utgiftstaket som är avsedd endast

för arbetsmarknadspolitiska utgifter. Förutom att motverka arbetslöshet ger det människor goda förutsättningar att ta de nya jobben som uppstår när konjunkturen vänder uppåt.

Höjt överskottsmål

Den ekonomiska politiken ska inte bara stabilisera den ekonomiska utvecklingen på kort utan även på lång sikt. Precis som i stort sett alla andra industriländer står Sverige inför en utveckling där de äldre blir allt fler medan andelen människor som arbetar minskar. De offentliga utgifterna för välfärd och pensioner ökar därmed i framtiden. För att klara detta och en aktiv stabiliseringspolitik borde överskottsmålet i de offentliga finanserna gradvis höjas till 2,5 procent av BNP. Det innebär en omfördelning av konsumtionen från idag till i framtiden.

Grundläggande välfärd som vård, skola och omsorg får inte svänga med konjunkturen. Därför bör kommunernas skatteintäkter jämnas ut över tiden, så att resurserna och antalet anställda blir stabilare över en konjunkturcykel. Kommuner och landsting kan då bidra till den nationella ekonomiska stabiliteten.

- Finanspolitiken måste ha som mål att stabilisera konjunkturen
- Det behövs en sysselsättningsmarginal under utgiftstaket
- Överskottsmålet bör höjas med 0,5 procent av BNP
- Inför ett system som över konjunkturen stabiliserar kommunernas intäkter

